

Arte plastice

NUDUL ÎN COMPOZIȚIILE TEMATICE ALE SCULPTORULUI IURIE CANAȘIN

THE NUDE IN THE THEMATIC COMPOSITIONS OF THE SCULPTOR YURI KANASHIN

ANA MARIAN,

doctor în studiul artelor,
Institutul Patrimoniului Cultural

CZU 730.041.3

730(478)

Iurie Canașin (n. 1939, stația Raceika, Federația Rusă) este sculptorul care abordează nudul începând cu perioada studiilor la Școala Republicană de Arte Plastice „I. E. Repin” din Chișinău, continuând să realizeze nuduri și după studiile făcute la Școala Industrială de Arte Plastice (fosta Stroganov) din Moscova. Urmărind retrospectiv întreaga evoluție a tratării nudului în creația lui Iurie Canașin, se poate constata existența unei linii de subiecte și abordări aproape continuă. Sculptorul conștientizează valoarea semantică și artistică a genului nudului, care apare în opera sa sub diverse aspecte, începând cu reprezentările nude propriu-zise, apoi ca părți ale compoziției, ca elemente constructive. Nudul constituie pentru sculptorul Iurie Canașin un suport vizual incontestabil pentru crearea dispoziției, mișcării și ideii artistice.

Cuvinte-cheie: compoziție, nud, sculptură ronde-bosse, relief, compoziție tematică, tehnici de executare

Yuri Kanashin (born in 1939, Racheyka station of the Russian Federation) is a sculptor, who has worked in the genre of nude nature since the period of his studies at the Republican Art School named after „I. E. Repin”, in Chisinau, continuing to create nudes and after graduating from the Moscow Higher Art and Industrial School (earlier named after Stroganov). Reviewing the evolution of the nude genre in the work of Yuri Kanashin, one can identify the presence of a whole almost continuous line of subjects and creative investigations. The sculptor realizes the semantic and artistic value of the nude genre, which is interpreted in his creativity under different aspects, beginning with the naked model, then as some parts of his compositions as constituent elements. For the sculptor Yuri Kanashin the nude is a visual element of support in creating mood, movement and artistic ideas in his thematic compositions.

Keywords: composition, nude, round sculpture, relief, thematic composition, artistic techniques

Introducere

Iurie Canașin este sculptorul care abordează nudul începând cu perioada studiilor la Școala Republicană de Arte Plastice I. E. Repin din Chișinău (actualmente Colegiul Republican de Arte Plastice Alexandru Plămădeală). Se face ușor remarcat din grupul studenților cu lucrarea de licență *Gimnastă* (1962, ghips), care este imediat selectată pentru colecția Muzeului Național de Arte al Moldovei. Lucrarea *Gimnastă* conține un nud feminin cu cerc, suprafețele corpului protagonistei fiind redată cu mare grijă pentru păstrarea unității imaginii, formele moi trecând lin de la o suprafață la alta. Subiectul abordat nu este unul nou: este pe larg cunoscut nudul *Fată cu cerc* (1921, ghips patinat) al lui Alexandru Plămădeală. Însă subiectul nu este repetat întocmai, sunt mari diferențe în modelarea volumelor, în redarea mișcării, în compoziție. Lucrată în ghips, fiind tema pentru teza de licență a lui Iurie Canașin, n-a mai fost transpusă în bronz, după cum se preconiza: ea a rămas în varianta inițială și n-a supraviețuit în timp. Totuși, prin această primă încercare, sculptorul Iurie Canașin se face remarcat prin spiritul său creativ, prin dorința sa de a cunoaște subtilitățile sculpturii ca gen de artă și de a le aplica în compozițiile sale [1, p. 17].

I. Formarea profesională

Urmărind retrospectiv întreaga evoluție a tratării nudului la Iurie Canașin, se poate constata existența unei linii de subiecte și abordări aproape continuă, dar în care se resimt influențe din alte genuri abordate în creația sa. În perioada incipientă, după absolvirea Colegiului Republican de Arte Plastice I. E. Repin din Chișinău, perioadă în care au fost create nudul *Gimnastă* (1962, ghips) și lucrarea *Jocul cu mingea* (1964, ghips), creația sculptorului se înscrie în rigorile timpului artei realismului socialist, oferind subiecte propagate de aparatul de cenzură comunist. Maniera acestor lucrări-nuduri reprezintă specificul epocii, dar este și o dovadă a libertății interioare a tânărului sculptor, care urmărește moștenirea artistică în persoana celebrului sculptor moldovean Alexandru Plămădeală, dar care comitent tinde spre interpretări personale.

Deja reîntors în republică, după studiile făcute la Școala Industrială de Arte Plastice *Stroganov* din Moscova [2, p. 19], tânărul și perseverentul sculptor Iurie Canașin își pune în aplicare cunoștințele acumulate. Lucrând cu precădere în lemn, care cere mare precauție și exigență, el creează nudul cu denumirea *Dimineață* (1968, lemn). Volumele corpului nud, redade lapidar, expresiv, cu rotunjiri, formele trecând lin și organic dintr-o suprafață în alta. Lucrarea este de un decorativism care include mai puțin tradiția populară și mai pregnant ținând de modelele clasice, moderne, în special de cele ale lui Constantin Brâncuși și Ion Irimescu. Misterul acestei opere poate fi doar intuit, forma alungită a trunchiului personajului corespunzând proporțional cu membrele superioare și inferioare mai puțin extinse ca lungime. Lumina care cade asupra lucrării, creează o alură de iluminare, care amintește un răsărit de soare. Este o lucrare îndrăgită de sculptor, care nu s-a despărțit de ea până în prezent, păstrând-o în atelierul său, la cererile comandatarilor executând doar replici ale acesteia.

Perioada de după absolvirea Școlii *Stroganov* din Moscova, perioadă în care apare nudul *Dimineață* (1964, lemn) demonstrează o cunoaștere mai profundă a artei sculpturii, un artistism înnobilit prin muncă asiduă și participări la expoziții internaționale în mediul artistic de la Moscova din perioada „dezghețului” hrușciovist. În acești ani, 1967-1970, sculptorul explorează posibilitățile plastice ale lemnului, lucrându-l în diverse maniere artistice, ceea ce îi lărgeste orizontul de percepere.

Cotinuând să lucreze pasionat în lemn, în anii '70 sculptorul apelează la redările naive, creând chipuri fără o adresă concretă în istoria artelor plastice. Așa sunt, spre exemplu, chipurile integrate în compoziția *Dialog* (1971, lemn). Deja în această lucrare autorul descoperă pentru sine forma-menhir, forma-bloc, care îi permite să compună vizual în registru vertical și să dubleze imaginea. Aceste abordări sunt susținute la nivel conceptual de tratarea vădit naivă a chipurilor: detaliile de portret compoartă aspectul unor idoli preistorici, corpul lor fiind redat generalizat și laconic. Însuși modul de cioplire în lemn, cu incizii ritmice, circulare, evidențiază brațele și sânii la reprezentarea feminină, pieptul viguros la reprezentarea masculină. Aceste chipuri, care sunt de fapt un cuplu, cu o alură ancestrală, reprezintă în esență universul relațiilor dintre sexe. Lumea completă prin tandemul Yin-Yang — concepte din filozofia chineză necunoscute pe atunci în spațiul sovietic, nu-și pierde din semnificații pe parcursul timpului, oferind noi fațete ale sensului acestei compoziții.

La fel de inspirat este nudul din compoziția *Fluviul* (1971, lemn). Amintind, deși îndepărtat, de nudul din compoziția lui Constantin Baraschi *Pe valuri*, subiectul capătă noi semnificații în interpretarea lui Iurie Canașin. Dacă anterior sculptorul folosea forma menhir, în acest caz el apelează la forme dolmen. Figura nudă este extinsă pe orizontală, având ca suport o formă mai mică, reprezentând valurile. În această lucrare, care înfrumuseța spațiile verzi, se face remarcată o stilizare aparte, care permite a scoate în evidență nu numai formele corporale, ci și ideea și armonia imaginii.

Totuși autorul revine la reprezentările nud în lucrarea *Dansul bucuriei* (1972, lemn). Corpul nud al personajului, surprins într-o mișcare spectaculoasă de dans, este redat mai mult pe suprafețe mari, astfel încât lumina și umbra sunt privite în integritatea lor. Anume această stilizare, care nu abolește naturalismul imaginii, creează acest echilibru al formei redade realist și al principiilor decorative.

În anii 1971-1973, sculptorul se află într-o perioadă de liber zbor, pe parcursul căreia el studiază, cunoaște și reactualizează moștenirea artistică a culturilor ancestrale și a predicesorilor săi din toate perioadele istorice, fapt care se soldează cu apariția compoziției *Dialog* (1971, lemn) și a compoziției *Fluviul* (1971, lemn). De această perioadă ține și lucrarea *Dansul bucuriei* (1972, lemn). Prelucrarea, reînnoirea subiectelor și tehnicilor deja cunoscute, studierea subtilă a creației maeștrilor sculpturii, se vor revărsa în lucrări de o înaltă probă artistică. Este și perioada când vizitează Spania și creează multe lucrări pe tematica spaniolă și corida, nudul, totuși, rămânând în afara acestei teme.

II. Activitatea pedagogică și necesitatea de autoperfecționare

În anii 1974-1979, Iurie Canașin fiind director al Școlii Republicane de Arte Plastice I.E. Repin din Chișinău, participă activ la cinci simpozioane internaționale în problemele sculpturii (Iugoslavia, Ungaria, Letonia, Moldova). În perioada respectivă purtând pe umeri enorma responsabilitate pentru cultivarea tinerelor cadre didactice și a tinerei generații de artiști plastici, elevi ai colegiului, continuă autoperfecționarea, fapt ce-l determină să exploreze noi posibilități, inclusiv — nudul. Lucrările sale: *Nistrul* (1974, granit), *Moldova în ospete la Macedonia* (1975, lemn), *Toamna* (1978, lemn) cuceresc printr-o abordare liberă, dar complexă.

Sculptorul apelează și la reprezentări ce conțin nudul masculin, cum este, spre exemplu, cel din compoziția *Nistrul* (1974, granit), instalat în parcul Valea Trandafirilor din Chișinău, această puțin amintește, de statuile antice grecești cu Bahuș. Această compoziție își păstrează unitatea prin elementele de ritm și se înscrie armonios în spațiul verde al parcului.

Păstrarea redării pe verticală, înscrierea în forma-bloc, este specifică și lucrării *Moldova în ospete la Macedonia* (1975, lemn). Creată de Iurie Canașin în timpul unui concurs, ce s-a desfășurat în Macedonia, lucrarea se păstrează până în prezent în Muzeul Revoluției din orașul Prilep din această țară. Din punct de vedere compozițional, chipul se încadrează perfect în forma circulară a unui cilindru, pornind de la care, autorul a extras din masa brută a trunchiului de copac materialul astfel încât să obțină un chip feminin nud redat realist și romantic. Gestul capului personajului înclinat spre umăr, corpul nud ce transpare prin țesătura fină a hainei, coafura ce abundă prin forme minuscule, stilizate, valurile rochiei care acoperă doar parțial nuditatea — toate întregesc un chip liric. Deși îndepărtat, această abordare amintește de tablourile lui Gustav Klimt, care acoperea corpurile nude pictate ale personajelor sale cu țesături transparente, cu flori și alte elemente decorative. Fiind una dintre operele de referință ale sculptorului Iurie Canașin, această lucrare cucerește prin imaginea pasionantă.

Și mai târziu sculptorul reactualizează imaginea extinsă pe verticală în nudul cu titlul *Toamna* (1978, lemn). Acest nud relaxat, cu forme alungite și diafane, eterate, delicate, cu coafură bogată, transmite dispoziția unei zile de toamnă cu belșugul și paleta largă de culori, calități intuite de autor în acest chip. Modelajul calm și nestrident în lemn creează impresia de lejeritate și armonie. Lucrarea se păstrează în colecția autorului.

III. Ciclul de lucrări „Artistul și modelul”

În anii '80 sculptorul se dedică creării compozițiilor tematice din ciclul *Artistul și modelul* [3, pp. 71-73]. Această serie de lucrări redă indirect căutările și zbuciumul interior care îl domină pe sculptor, care tinde să cunoască tainele creației și personalitățile marcante [3, pp. 93-97].

Uneori nudul apare ca parte integrată într-o compoziție tematică, așa ca în cea cu titlul *Pictorul I. Jumati* (1986, ghips), care se află în prezent în Turcia, într-o colecție privată. Pictorul I. Jumati este reprezentat într-o mișcare spectaculoasă, lucrând pasionat la un tablou, sugerat în compoziție prin rama spre care se întinde mâna protagonistului. Iar alături se află o femeie-nud pozând stingher. Astfel, nudul vine să completeze compoziția [4, p. 95], să-i confere prospețime și să o facă ușor picantă. Întreaga activitate profesională a unui pictor este surprinsă în această compoziție tematică a lui Iurie Canașin.

Alteori nudul contribuie la obținerea unor efecte dramatice, ca în lucrarea *Tragedia Armeniei* (1986, ghips). Devastatorul cutremur de pământ din această republică unională pe atunci, nu l-a lăsat indiferent pe sculptorul care a abordat tema într-un mod specific doar lui: redând chipul unei femei zidite de vie în ruinele unei case. Imaginea se lecturează integral și concomitent difuz, părțile dezgolite ale figurii feminine conducând spre o accepție mai mult clasică a subiectului. Dramatismul imaginii este redat și prin gesturile și mimica protagonistei, nuditatea aducând și o alură de eroism și tragism. Creată într-o perioadă când sculptorul explora tehnici și materiale noi, lucrarea aceasta pare a fi mai puțin obișnuită ca tratare.

IV. Tradiții populare moldovenești în creația lui Iurie Canașin

Anii '90 vor aduce cu sine temele sacre pentru un popor, așa ca în compoziția *Coloana dragostei* (1992, lemn), dar și abordarea cultă a nudului, ca în lucrarea *Tors* (1992, lemn) și *Schiță pentru havuz* (1993, lemn). Complexitatea imaginii, stilizarea inedită, întotdeauna diferită de la o imagine la alta, vor caracteriza creația sculptorului în continuare.

Ulterior, în anii '90, sculptorul apelează la tradițiile populare moldovenești de decorare a stâlpilor casei, așa ca în lucrarea *Coloana dragostei* (1992, lemn), care se află la Centrul Internațional de Expoziții *Moldexpo* din Chișinău. Pornind atât de la aceste tradiții românești, cât și de la opera lui Constantin Brâncuși, pe care sculptorul îl apreciază în mod deosebit, Iurie Canașin creează un monument dedicat jertfelor războiului de pe Nistru din anii 1991-1992. Invocând pierderea irecuperabilă a multor tineri în acest război, dragostea lor neîmplinită și copiii lor care nu s-au mai născut, autorul a creat această compoziție, în care figurile celor doi îndrăgostiți se unesc într-un sărut, la picioarele lor având chipul angelic al unui copil.

Autorul revine la genul nudului în lucrarea *Tors* (1992, lemn). Este o imagine clasică, plină de naturalețe, fiind lucrată cu grijă în lemn, fără incizii, având formele rotunjite și moi. Sculptorul caută o manieră a sa proprie de a trata nudul, lucrându-l într-un material mai perisabil cum este lemnul, dar conferindu-i o doză de tratare academică.

De asemenea, în anii '90, sculptorul se reîntoarce la crearea lucrărilor pentru spațiile verzi, așa ca în lucrarea cu denumirea *Schiță pentru havuz* (1993, ghips), care se află în prezent într-o colecție din Franța. Corpul nud al unei tinere cu forme unduioase, pe mâna căreia se află o pasăre mică, și care este situat pe o stâncă, reprezintă subiectul acestei schițe. Îmbinarea formelor ce sugerează forța aerului și cea a apei este armonios redată în această lucrare. Volumele corpului protagonistei sunt artistic deformate: umerii puternici, talia excesiv de subțire, șoldurile proeminente. Este o stilizare în spiritul operei lui Iurie Canașin care subordonează formele corporale ideii lucrării și le transformă configurațiile după bunul său plac.

V. Nudul în schițele grafice ale lui Iurie Canașin

Dintre numeroasele schițe grafice ale lui Iurie Canașin se evidențiază și nudurile sale. Astfel, nudul în una din schițe apare spontan, surprins pe neașteptate — „în flagrant delict”, după cum spune artistul. Alteori nudul este tratat ceva mai aproape de studiile academice, linia îngroșată conturând volumele carnale. Un remarcabil nud reprezintă grafic o femeie șezând. Liniile libere conturează silueta frumos dezgolită, uneori îngroșându-se, alteori subțindu-se, părul bogat și ondulat se lecturează ca o pată enormă de negru în contrast cu albeața corpului. Succesul indubitabil al sculptorului Iurie Canașin în domeniul graficii și reprezentării nudului se datorează, în mare parte, libertății și ușurinței pe niței sale, calitate înăscută, dar și intens cultivată în anii îndelungați de studii. Nuditatea, frumusețea corpului nud, redată în genul graficii, dovedesc și talentul sculptorului, care putea să aleagă domeniul graficii pentru profesare, care simte vibrația liniei, sonoritatea imaginii, echilibrul intuit între goluri și plinuri, între negru și alb, toate acestea conducând spre perfecțiune în schițele sale.

Concluzii

Fiind un artist plastic al contemporaneității, Iurie Canașin conștientizează valoarea semantică și artistică a genului nudului, care apare în opera sa sub diverse aspecte, începând cu reprezentările nude propriu-zise, apoi ca părți ale compoziției, ca elemente constructive, demarând spre redări nude ce constituie esența operelor sale sub aspect plastic. Fidel genurilor clasice, pe care le abordează în opera sa, Iurie Canașin totuși sintetizează imaginea, astfel încât formele corpului nud transpar prin canavaua compozițiilor sale. Nudul ca suport vizual în compozițiile lui Iurie Canașin are valoarea sa incontestabilă, întâi de toate prin posibilitățile mari de a fi încadrat în soluționarea reușită a compozițiilor. Nudul ca gen în sine conține frumusețea, tandrețea în cazul unui nud feminin și virilitatea, forța fizică în cazul unui nud masculin.

Nudul constituie pentru sculptorul Iurie Canașin un suport vizual incontestabil pentru redarea dispoziției, mișcării și ideii artistice în compozițiile sale. Subordonat logicii și sensibilității sculptorului, nudul apare ca un element indispensabil al compozițiilor, indiferent de maniera de tratare artistică.

Referințe bibliografice

1. SURUCEANU, V. *Galeria de sculptură contemporană din colecția Muzeului Național de Artă al Moldovei*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2008.
2. ȘATOHIN, E. *Iurie Canașin. Sculptură. Grafică. Medalii*. Chișinău: Litera, 1994.
3. MARIAN, A. *Sculptura din Republica Moldova. Secolul XX. Studiu de sinteză*. Chișinău: Universul, 2007.
4. MARIAN, A. Ciclul de lucrări „Artistul și Modelul” în creația lui Iurie Canașin. In: *ARTA*, 2011.